

Prövning av ansökan om undantag från skyldigheter vid upphandling av balanskapacitet

Beslut

1. Energimarknadsinspektionen (Ei) godkänner att Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) upphandlar balanskapacitet uppåt och nedåt gemensamt fram till och med den 31 december 2023.
2. Svenska kraftnät ska senast den 30 juni 2021, 30 juni 2022 och 30 juni 2023 ge in en skriftlig handlingsplan till Ei som beskriver av Svenska kraftnät vidtagna, och kommande åtgärder, för att upphandling av balanskapacitet uppåt och nedåt ska kunna ske i enlighet med huvudregeln, det vill säga var för sig, från den 1 januari 2024.
3. Ei avslår Svenska kraftnäts ansökan om undantag från bestämmelsen om att avtal om balanskapacitet inte ska ingås mer än en dag före tillhandahållandet och att avtalsperioden för ingångna avtal om balanskapacitet ska vara högst en dag lång.

Ansökan

Svenska kraftnät har i en ansökan begärt undantag från vissa skyldigheter vid anskaffandet av balanskapacitet enligt artikel 6 i Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el (förordning (EU) 2019/943).

Svenska kraftnät ansöker om följande undantag.

1. Undantag från kravet på att balanskapacitet uppåt och balanskapacitet nedåt ska upphandlas var för sig. Svenska kraftnät begär att undantag medges så att balanskapacitet uppåt och balanskapacitet nedåt kan upphandlas gemensamt för produkten FCR-N¹. Svenska kraftnät begär att undantaget ska gälla under perioden 1 januari 2020 till och med 31 december 2023.

---

¹ FCR-N (Frequency Containment Reserves) är en frekvenshållningsreserv. FCR-N används i normaldrifttillstånd för att lindra kontinuerliga stokastiska obalanser inom ett synkronområde i syfte att bibehålla frekvensen.

2. Undantag från kravet på att avtal om balanskapacitet inte ska ingå mer än en dag före tillhandahållandet av balanskapaciteten och att avtalsperioden för ingångna avtal om balanskapacitet ska vara högst en dag lång. Svenska kraftnät begär att detta undantag ska gälla för perioden 1 januari 2020 till och med 31 december 2025.

Svenska kraftnäts skäl för undantag

1. *Undantag från att upphandla balanskapacitet uppåt och balanskapacitet nedåt separat*

Svenska kraftnät uppger i huvudsak att bakgrunden till ansökan om undantag är att den nuvarande FCR-N är en symmetrisk produkt, vilket betyder att den måste kunna reglera lika mycket upp som ned i nuläget och då kan balanskapacitet uppåt och nedåt inte handlas separat. Svenska kraftnät behöver mer tid för att kunna utarbeta framtidens tekniska produktspecifikationer så att balanskapacitet kan upphandlas separat. Svenska kraftnät har i samarbete med övriga nordiska systemansvariga genomfört analyser för att kunna utarbeta nya produktspecifikationer för FCR. Vidare planeras också en pilotstudie på ett år där de nya tekniska produktspecifikationerna kan testas och utvärderas. De nya tekniska produktkraven kommer sedan överlämnas till Ei för godkännande. Efter godkännande kan Svenska kraftnät därefter genomföra förändringar i upphandlingsförfarandet.

När nya tekniska produktspecifikationer utarbetats och godkänts på nordisk nivå krävs tillräckligt med tid för marknadsaktörerna att anpassa sig därefter. Anpassningen sker genom att leverantörer av stödtjänsten (i detta fall FCR-N) förkvalificerar sina anläggningar. Förkvalificeringen kan i sin tur kräva ombyggnationer eller förändringar i reglerutrustningen, vilka i sin tur är kostsamma och måste samplaneras med befintliga reinvesteringsprogram för att inte addera ytterligare produktionsstopp. Vidare tas vattenkraften normalt ur drift för underhåll i enlighet med hydrologisk/ekonomisk årscykel vilket adderar ytterligare ledtider. Vid en snabb övergång till ny produktspecifikation och vidhängande marknadsregler är risken överhängande att ingen eller en mycket begränsad andel av de potentiella leverantörerna är förkvalificerade och/eller har anpassat sina interna processer för de nya marknadsreglerna. En uppdelning av FCR-N i två produkter redan nu leder enligt Svenska kraftnät på kort sikt till en minskad ekonomisk lönsamhet, då antalet resurser och leverantörer som kan delta på marknaderna för FCR-N blir så få att samtliga bud ofta kommer avropas. Den bristande konkurrensen som då riskerar att uppkomma kommer dessutom leda till en osund marknadsmakt för de få leverantörer som lyckas med omställningen till två produkter och orsakar därmed enligt Svenska kraftnät en risk för försämrad marknadsfunktion och ökade kostnader för slutkunderna.

Sammanfattningsvis anser Svenska kraftnät att ovanstående bör vägas in i den kortsiktiga bedömningen av ekonomisk lönsamhet när man bedömer behovet av ett undantag. Svenska kraftnät har inte heller möjlighet att ensidigt ändra de tekniska produktspecifikationerna då samma specifikationer skall gälla i hela synkronområdet. På sikt är dock Svenska kraftnät positiva till att anpassa sig till huvudregeln i regelverket.

2. Undantag från att upphandling av balanskapacitet inte ska ingås mer än en dag före tillhandahållandet av balanskapacitet och att avtalsperioden får högst vara en dag

Balanskapacitet som berörs av ansökan

Följande balanstjänster och mängder upphandlas av Svenska kraftnät.

Frekvenshållningsreserver (FCR) med underkategorierna FCR-N och FCR-D och frekvensåterställningsreserver (FRR) med underkategorierna aFRR och mFRR.

Balanstjänster	Total mängd MW	Mängd balanskapacitet som undantaget avser
FCR-N	240	507
FCR-D	580	
aFRR	115	115
mFRR	110	110
Totalt	1045	732

Svenska kraftnät uppger att undantaget som ansökan avser uppgår till totalt 732 MW vilket utgör 70 procent av totalt upphandlad balanskapacitet för år 2020.

Svenska kraftnät uppger bland annat att nuvarande upphandlingsregler inte uppfyller huvudregeln i regelverket. Handel med balanskapacitet nära driftdygnet kräver generellt mer avancerade handelssystem samtidigt som anpassningen/integrationen i Svenska kraftnäts operativa processer blir mer komplex då flera processer samtidigt måste samordnas. Det är därför viktigt att en förändring av nuvarande upphandlingsregler kan ske på ett ordnat vis och då krävs det sökta undantaget. En allt för snabb förändring skulle med största sannolikhet innebära att Svenska kraftnät framtogs möjligheten att på ett marknadsbaserat sätt säkerställa tillgången av FCR och FRR. Leverantörer av FCR som idag kan handla två dagar före tillhandahållandet framtogs denna möjlighet vilket skulle få omfattande negativa konsekvenser för utbudssidan. Vidare saknas praktiska verktyg för att ingå nya avtal för FRR då processer, IT-anpassningar och handelsregler ännu inte är utformade. Marknadsaktörerna har till Svenska kraftnät uttryckt att de inte har möjlighet att anpassa sina interna processer eller övergripande affärsverksamhet vid en snabb förändring utan har efterfrågat framförhållning samt tydliga och långsiktiga regler. En förändring av nuvarande avtalslängder eller den tidpunkt då avtal ingås i förhållande till tillhandahållandet av balanskapaciteten riskerar enligt Svenska kraftnät att äventyra möjligheten att kontraktera tillräcklig mängd kapacitet för att upprätthålla driftsäkerheten i det svenska, såväl som det nordiska elsystemet. Svenska kraftnät anser att kostnaderna för att anskaffa FCR och FRR sannolikt ökar då antalet aktörer som tillhandahåller de efterfrågade tjänsterna minskar. Slutkunden får därmed bära de ökade kostnaderna dels genom nättariffen, dels genom avgiften till den balansansvariga. Det

finns dock positiva effekter med ett upphandlingsförfarande nära tillhandahållandet. Bland annat ökar möjligheten för aktörerna att sätta ett mer korrekt pris.

Bestämmelser som ligger till grund för beslutet

Förordning (EU) 2019/943

Förordning (EU) 2019/943 ska tillämpas i Sverige, och alla andra medlemsländer i EU, från den 1 januari 2020.

I artikel 6.8 – 6.10 i förordningen finns de nu aktuella bestämmelserna om balansmarknaden.

6.8. Upphandlingen av balanskapacitet ska utföras av systemansvariga för överföringssystem och får underlättas på regional nivå. Reservation av gränsöverskridande kapacitet i detta syfte får begränsas. Upphandlingen av balanskapacitet ska vara marknadsbaserad och organiseras på ett sådant sätt att den är icke-diskriminerande mellan marknadsaktörer som deltar i förkvalificeringsprocessen i enlighet med artikel 40.4 i direktiv (EU) 2019/944 oavsett om marknadsaktörerna deltar individuellt eller genom aggregering.

Upphandlingen av balanskapacitet ska baseras på en primärmarknad, såvida inte och i den mån tillsynsmyndigheten har föreskrivit ett undantag för att medge användning av andra former av marknadsbaserad upphandling på grund av bristande konkurrens på marknaden för balanstjänster. Undantag från skyldigheten att grunda upphandlingen av balanskapacitet på användningen av primärmarknader ska ses över vart tredje år.

6.9. Upphandlingen av balanskapacitet uppåt och balanskapacitet nedåt ska utföras var för sig, såvida inte tillsynsmyndigheten godkänner ett undantag från denna princip på grundval av att detta skulle leda till ökad ekonomisk lönsamhet, vilket visats av en utvärdering som utförts av den systemansvarige för överföringen. Avtal om balanskapacitet ska inte ingås mer än en dag före tillhandahållandet av balanskapacitet och avtalsperioden ska vara högst en dag, såvida inte och i den mån tillsynsmyndigheten har godkänt tidigare ingående av avtal eller längre avtalsperioder för att säkerställa försörjningstryggheten eller förbättra den ekonomiska effektiviteten. Om ett undantag beviljas ska, för minst 40 % av standardbalansprodukterna och minst 30 % av alla produkter som används för balanskapacitet, avtal om balanskapacitet ingås för mer än en dag före tillhandahållandet av balanskapaciteten och avtalsperioden ska inte vara längre än en dag. Avtalet avseende den återstående delen av balanskapaciteten ska upprättas högst en månad före tillhandahållandet av balanskapacitet och ska ha en löptid på högst en månad.

6.10. På begäran av den systemansvarige för överföringssystem får tillsynsmyndigheten förlänga avtalets löptid för den återstående delen av den balanskapacitet som avses i punkt 9 till högst tolv månader, förutsatt att detta beslut tidsbegränsas och att de positiva effekterna i form av lägre kostnader för slutkunderna är större än den negativa inverkan på marknaden. Denna begäran ska innehålla följande:

- a) En precisering av den period under vilken undantaget ska gälla.
- b) Den bestämda mängd balanskapacitet som undantaget ska gälla.
- c) En analys av inverkan av undantaget på deltagandet av balansresurser.
- d) En motivering för undantaget som visar att ett sådant undantag skulle leda till lägre kostnader för slutkunderna. (artikel 6)

Ellagen (1997:857)

Svenska kraftnät ska, i egenskap av systemansvarig myndighet, upphandla tjänster med anknytning till det övergripande systemansvaret från elproducenter. Den systemansvariga myndigheten ska anskaffa sådana tjänster från elproducenter på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt. (8 kap. 3 a §)

Ei:s motivering till beslutet

Svenska kraftnät har ansökt om undantag från vissa skyldigheter vid upphandling av balanskapacitet enligt förordning (EU) 2019/943. Ansökan avser två olika undantag, dels undantag från bestämmelsen om att balanskapacitet uppåt och balanskapacitet nedåt ska upphandlas var för sig dels undantag från bestämmelserna om tidpunkten för avtalsslut gällande balanskapacitet och längden på ingångna avtal gällande balanskapacitet.

Undantag från att upphandla balanskapacitet uppåt och balanskapacitet nedåt separat

Svenska kraftnät har ansökt om undantag från kravet på att upphandling av FCR-N uppåt och nedåt ska ske separat. Av artikel 6.9 i elmarknadsförordningen följer att ett undantag från kravet på att upphandling av balanskapacitet uppåt och nedåt endast kan medges om ett sådant undantag leder till ökad ekonomisk lönsamhet, vilket visats av en utvärdering som utförts av den systemansvarige för överföringen. Svenska kraftnät har sammanfattningsvis uppgett att FCR-N är en symmetrisk produkt med en gemensam nordisk utformning och därmed inte kan handlas nedåt och uppåt separat utan att den tekniska beskrivningen görs om på nordisk nivå. Svenska kraftnät tillsammans med övriga nordiska systemansvariga utreder för närvarande hur den tekniska specifikationen för FCR-N kan ändras så att den ska kunna upphandlas uppåt och neråt separat. På kort sikt kan Svenska kraftnät inte ändra i utformningen av FCR-N och om ett undantag inte beviljas kommer Svenska kraftnät inte längre att kunna upphandla FCR-N på marknaden. Då produkten är central för Svenska kraftnäts förmåga att balansera elnätet anser Ei att det finns skäl att bevilja ett undantag under den omställningsperiod som krävs för att FCR-N ska hinna göras om av de nordiska systemoperatörerna så att den kan upphandlas uppåt och nedåt separat.

Svenska kraftnät har ansökt om en omställningsperiod fram till den 31 december 2023. Ei bedömer utifrån de åtgärder som beskrivits att tre år inte är en orimligt lång tidsperiod. Det är dock angeläget att Svenska kraftnät tydliggör hur arbetet med att ändra FCR-N så att FCR-N kan upphandlas uppåt och nedåt framskrider och offentliggör denna handlingsplan. Ansökan om undantag i enlighet med Svenska kraftnäts ansökan ska därför

bifallas. Svenska kraftnät ska också till Ei redovisa en handlingsplan där vidtagna och kommande åtgärder för att kunna upphandla FCR-N uppåt och nedåt från och med den 1 januari 2024 dokumenteras. Handlingsplanen ska redovisas årligen till Ei senast den 30 juni så länge undantaget beviljats.

Undantag från att upphandling av balanskapacitet ska ingås tidigast en dag före tillhandahållandet av balanskapacitet och att avtalsperioden får högst vara en dag

Svenska kraftnät har, för perioden den 1 januari 2020 till och med 31 december 2025, ansökt om undantag från bestämmelserna om att avtal om balanskapacitet inte får ingås tidigare än en dag före tillhandahållandet och att avtalsperioden för ingångna avtal om balanskapacitet ska vara högst en dag från avtalslutet.

Av förordningen följer att huvudregeln är att avtal om balanskapacitet inte ska ingås mer än en dag före tillhandahållandet av balanskapacitet och avtalsperioden ska vara högst en dag, såvida inte och i den mån tillsynsmyndigheten har godkänt tidigare ingående av avtal eller längre avtalsperioder för att *säkerställa försörjningstryggheten* eller *förbättra den ekonomiska effektiviteten*. Vidare gäller att om avtalsperioden ska var längre än en månad men högst tolv månader ska den systemansvariga också bl.a. visa att de *positiva effekterna i form av lägre kostnader för slutkunderna är större än den negativa inverkan på marknaden*.

Svenska kraftnät har inte kommit in med något underlag som visar att ett undantag skulle säkerställa försörjningstryggheten eller förbättra den ekonomiska effektiviteten. Inte heller har Svenska kraftnät presenterat något underlag som visar att de positiva effekterna i form av lägre kostnader för slutkunderna är större än den negativa inverkan på marknaden för det fall avtalsperioden ska var längre än en månad. Svenska kraftnät har endast anfört att en förändring av nuvarande avtalslängder eller den tidpunkt då avtal ingås i förhållande till tillhandahållandet av balanskapaciteten riskerar att äventyra möjligheten att kontraktera tillräcklig mängd kapacitet för att upprätthålla driftsäkerheten i det svenska, såväl som det nordiska elsystemet. Det saknas, enligt Ei:s mening, skäl att meddela undantag från bestämmelsen om att avtal om balanskapacitet inte ska ingås mer än en dag före tillhandahållandet och att avtalsperioden för ingångna avtal om balanskapacitet ska vara högst en dag lång. Ansökan ska därför avslås i denna del.

Hur man överklagar Se bilaga 1, Så här gör du för att överklaga beslutet.

Detta beslut har fattats av generaldirektören Anne Vadasz Nilsson. Vid den slutliga handläggningen deltog även chefsjuristen Göran Morén, chefsekonomen Therése

Hindman Persson, avdelningschefen Caroline Törnqvist, juristen Claes Vendel Nylander, analytikern Maria Rydberg samt experten Lars Tedebrand, föredragande.

Anne Vadasz Nilsson

Lars Tedebrand

Bilaga

1. Så här gör du för att överklaga beslutet.

Skickas till:

Affärsverket svenska kraftnät

Så här gör du för att överklaga beslutet

Om du inte är nöjd med beslutet kan du överklaga det hos Förvaltningsrätten i Linköping. Överklagandet ska vara skriftligt.

När du överklagar ska du

- 1 tala om vilket beslut du överklagar genom att ange ärendets diarienummer
- 2 redogöra för vad beslutet gäller, vad du tycker är fel i beslutet, varför du vill att beslutet ska ändras och på vilket sätt
- 3 lämna dina kontaktuppgifter: namn, personnummer eller organisationsnummer, postadress, telefonnummer och e-postadress.

Du kan också skicka med de handlingar som du anser har betydelse.

Om du anlitar ombud ska du uppge kontaktuppgifter till ombudet.

Senaste dag för att överklaga

Inom tre (3) veckor från den dag då du tog emot beslutet måste ditt överklagande ha kommit till Energimarknadsinspektionen. Detta gäller oavsett om du är privatperson eller företrädare ett företag.

Om du som klagar företräder det allmänna ska överklagandet dock ha kommit in inom tre (3) veckor från den dag då beslutet meddelades.

Vem tar emot överklagandet?

Du ska skriva att du vill överklaga beslutet till Förvaltningsrätten i Linköping, men du ska ändå skicka överklagandet till Energimarknadsinspektionen.

Adressen är:
Energimarknadsinspektionen
Box 155
631 03 ESKILSTUNA

Vad händer sedan?

Energimarknadsinspektionen prövar först om överklagandet kommit in i rätt tid. Om överklagandet kommer in för sent kan det avvisas. Annars överlämnar Energimarknadsinspektionen skrivelsen och övriga handlingar i ärendet till Förvaltningsrätten i Linköping som prövar överklagandet. I vissa fall kan Energimarknadsinspektionen själv ompröva beslutet.

För ytterligare upplysningar kan du vända dig till Energimarknadsinspektionen